

رابطه فساد اداری و رشد اقتصادی در کشورهای عضو سارک

اسرافیل واقف^۱، علی‌رضا محسنی^۲، نجیب‌الله ارشد^۳

۱. دانش‌آموخته ماستری اقتصاد دانشگاه کاتب و نویسنده مسئول^۱

۲. عضو هیئت علمی دانشگاه کاتب

۳. عضو هیئت علمی دانشگاه کاتب

چکیده

پدیده مضر فساد، در همه جوامع تار و پودش را دوانیده و گریبان‌گیر جوامع بشری در ادوار مختلف تاریخ بوده است؛ به طوری که بشر برای مقابله با آن به چالش‌های اقتصادی و رفتاری‌های زیادی دچار شده است. در این تحقیق تلاش شده است تا رابطه فساد اداری و رشد اقتصادی در کشورهای عضو سارک بین سال‌های ۲۰۰۷ الی ۲۰۱۴ با استفاده از داده‌های سالانه تابلویی و روش حداقل مربعات تعمیم‌یافته (GLS) با رویکردهای اقتصادسنجی پانلی و نرم‌افزارهای ایوز و استاتا برآورد و بررسی شود. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بین فساد اداری و رشد اقتصادی در کشورهای عضو سارک ارتباط معکوس و معنی‌داری وجود دارد. با فرض ثابت بودن سایر شرایط، اگر یک درصد فساد اداری در کشورهای عضو سارک افزایش یابد، رشد اقتصادی به اندازه ۵- درصد کاهش می‌یابد. بنابراین با توجه به وجود فساد اداری در کشورهای عضو سارک، می‌توان گفت که فساد اداری انگیزه‌های ممکن افراد بالاستعداد و تحصیل کرده را به جای مشارکت در کارهای تولیدی، درگیر رانت‌خواری می‌کند که این امر باعث کاهش رشد اقتصادی در کشورها خواهد شد.

واژه‌های کلیدی: موجودی سرمایه، فساد اداری، رشد اقتصادی، کشورهای عضو سارک، نیروی کار

مقدمه

فساد را شامل اقدامات منفعت‌طلبانه سیاست‌مداران، تاجران و مستخدمان دولتی می‌دانند که به طور ناشایست و غیرقانونی و با سوءاستفاده از مقام و شغل دولتی و خصوصی صورت می‌گیرد (لهو و کبوی ۲۰۰۵). فساد اقتصادی و سیاسی فزاینده در بسیاری از کشورها با شرایط اقتصادی، اجتماعی و ایدئولوژیک متفاوت مشاهده می‌شود. گزارش‌های سالانه سازمان شفافیت بین‌المللی^۲ حاکی است که هیچ کشوری، عاری از فساد نیست و در تمام جوامع دموکراتیک و اقتدارگرا نوعی فساد مشاهده شده است؛ اما تفاوت معناداری بین درجه فساد در کشورهای مختلف وجود دارد. برخی محققان، فساد را از نظر رفتاری، سوءاستفاده از نیروهای عمومی برای منافع شخصی تعریف کرده‌اند.

فساد در اشکال مختلف خود پیامدهای ویرانگری در نظام تصمیم‌سازی، سیاست‌گذاری و سپس نحوه تخصیص منابع اساسی دارد و از این راه، به توسعه و رشد اقتصادی ملت‌ها و رفاه نسل‌های آتی، آسیب‌های جدی می‌رساند. درباره ارتباط فساد اداری و رشد اقتصادی هرگز نمی‌توان با قاطعیت، حکم واحدی صادر کرد؛ زیرا در کیفیت این ارتباط، عوامل متعددی نقش دارد که گاه، به مثابه خاستگاه فساد اداری و گاه پیامد آن خوانده شده است؛ عواملی مانند کیفیت بد قوانین و مقررات، دیوان‌سالاری ناکارآمد، ناکارایی نظام قضایی، فقدان حاکمیت قانون و... که به طور عمده در کشورهای توسعه‌نیافته، فراگیر است و کارگزاران بخش خصوصی را برای کاهش هزینه‌های تولید و افزایش سرمایه‌گذاری، به مظاهر فساد اداری ترغیب می‌کند؛ اما از سوی دیگر، پدیده‌هایی مانند اختلال در تخصیص مناسب کالاهای عمومی، هدایت غیر بهینه نخبگان جامعه بین کارآفرینی و رانت‌جویی، کاهش مشروعیت دولت‌ها در ایجاد نهادهای حامی بازار می‌تواند به عملکرد مناسب هر اقتصادی از توسعه‌یافته یا در حال توسعه، آسیب رساند و از این رهگذر رشد اقتصادی را کاهش دهد.

مباحث مربوط به فساد، دو مکتب فکری مهم را پدید می‌آورد. بر اساس یکی، فساد سودمند است و اقتصاد را رشد می‌دهد؛ اما در مکتب دیگر، فساد منفی است و مانع مهمی در راه رشد اقتصادی و مدرنیته‌سازی تلقی می‌شود.

1-2-1 دیدگاه اول

- فساد اداری، نقش کارکردی دارد؛ پس سودمند است و باعث رشد اقتصادی می‌شود.
- فساد، باعث افزایش سرمایه‌گذاری، نوآوری و در نتیجه افزایش رشد اقتصادی می‌شود.
- فساد، به گروه‌های متخاصم اجازه ورود به گردونه قدرت را می‌دهد و به این ترتیب در جهت کاستن از فشارهای گروهی برای دگرگونی‌های سیاسی عمل می‌کند.

1. Lho, K. and Cabuay, J
2. Transparency International

۲-۲-۱ دیدگاه دوم

- فساد اداری، نقش غیرکاربردی دارد، پس مضر و مانع رشد اقتصادی است.
- فساد، سرمایه‌گذاری و در نتیجه میزان رشد اقتصادی را کاهش می‌دهد. کاهش سرمایه‌گذاری ناشی از هزینه سنگین و عدم اطمینانی است که فساد ایجاد می‌کند و کاهش نرخ رشد اقتصادی نتیجه مستقیم کاهش سرمایه‌گذاری است.
- فساد، باعث کاهش درآمدهای دولت می‌شود؛ زیرا بر اداره‌های مالیات و گمرک اثر مستقیم دارد.

جدی بودن مشکلات و تهدیدهای ناشی از فساد بر ثبات و امنیت اقتصادی از طریق به تحلیل بردن نظام ارزشی و لطمه وارد کردن به عدالت و توسعه پایدار مسئله‌ای است که غفلت از آن پیامدهای جبران‌ناپذیری را به دنبال خواهد داشت. از سوی دیگر سوء استفاده سیاسی برخی کشورها و قدرت‌های بزرگ از سازوکار کنوانسیون برای تحت فشار قراردادن کشور، مسئله‌ای است که نباید از کنار آن به سادگی گذشت (نواده توپچی، ۱۳۸۹).

کیفیت حکومت یکی از عوامل بسیار تأثیرگذار بر گسترش و یا کاهش فساد است. به طوری که گری بیکر^۱ برنده جایزه نوبل اقتصادی، دولت را ریشه فساد می‌داند و معتقد است که تنها با حذف دولت می‌توان فساد را ریشه کن کرد. اما با نگاهی به وضعیت کشورهای کانادا، دانمارک، فنلاند، سوئد و هلند با شفافیت بالا ملاحظه می‌شود که دولت از اندازه بزرگ‌تری برخوردار است (تانزی^۲ ۱۹۹۸) لذا نحوه عملکرد و چگونگی فعالیت‌های دولتی است که بسیار حائز اهمیت است نه صرف حضور دولت.

صامتی و همکاران (۱۳۸۵) در مقاله‌ای با هدف بررسی اثر آزادی اقتصادی بر فساد مالی، با استفاده از سه مدل، سلب آزادی اقتصادی از طریق دخالت بیش از دولت و نهادهای مرتبط را یکی از عوامل زمینه‌ساز گسترش فساد می‌دانند. نتایج برآوردهای تجربی که با کمک روش داده‌های تابلویی برای ۷۳ کشور و طی دوره چهارساله (۲۰۰۰-۲۰۰۳) انجام شده است بیانگر اثر مثبت و معنی‌دار بودن سه جز اصلی آزادی اقتصادی (ساختاری قضایی و امنیت حقوق مالکیت، پول سالم، آزادی مبادله با خارجی‌ها) و اثر بی‌معنی دو جز دیگر (اندازه دولت و قوانین مقررات) بر فساد مالی است.

گوپتا، داودی و آونسوترمی^۳ (۱۹۹۸) در مطالعه‌ای با هدف بررسی ارتباط فساد با توزیع درآمد و فقر، به این نتیجه رسیده‌اند که فساد بالا و فزاینده، نابرابری درآمد و فقر را تشدید می‌کند و رشد اقتصادی، کارایی نظام مالیاتی، کارایی مخارج دولتی و تشکیل سرمایه انسانی را کاهش می‌دهد.

1. Becker, Gary
2. Tanzi
3. Gupta, Davoodi and Alonso Terme.

پاتریک و جکویز (۲۰۰۷) با استفاده از روش داده‌های تابلویی بر اساس سیستم گشتاور تعمیم‌یافته به بررسی اثر فساد به درآمدهای مالیاتی دولت در ۱۲ کشور خاورمیانه در دوره ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۳ پرداخته‌اند. نتایج مطالعه، بیانگر آن است که مالیات بر درآمد اشخاص و مالیات بر مشاغل آزاد نسبت به سایر مالیات‌ها بیشتر تحت تأثیر آثار منفی فساد قرار دارند. در ضمن مالیات‌های غیرمستقیم نسبت به مالیات‌های مستقیم بیشتر به فساد واکنش نشان می‌دهند.

بر اساس مدل بلک بورن وپول (۲۰۱۱)، اختلاس از درآمد حاصل از مالیات توسط نهادهای عمومی، منجر می‌شود که دولت تکیه بیشتری بر حق‌الضرب و هزینه‌هایش داشته باشد. این امر موجب می‌شود که تورم افزایش و رشد سرمایه‌گذاری به واسطه فشار نقدینگی کاهش یابد.

پیرپونی و آگوستینگ^۱ (۲۰۱۳) بیان می‌کنند که این پیش‌بینی که آزادی اقتصادی در کاهش فساد مفید است به صورت قوی و جهان‌شمولی در مطالعات تجربی یافت نشده است. به همین علت به بررسی این رابطه با استفاده از داده‌های شرکت در یک نظرسنجی کشوری - مقطعی می‌پردازند و استدلال می‌کنند که روش‌هایی که با استفاده از داده‌های کلان جمع شده‌اند قادر به توضیح مناسب آن نیستند. نتایج نشان می‌دهد که تا چه حد اثرات کلان در اقدامات آزادی اقتصادی برای فساد، مشخص شده توسط درجه توسعه اقتصادی یک کشور می‌تواند توضیح دهد که چرا در فقدان سیاست‌های رقابت و مقررات دولتی ممکن است بازده فساد بیشتر باشد. تخمین‌ها برای آفریقا و نمونه اقتصادگذار حدس آن‌ها را تأیید می‌کند.

لطیفیان (۱۳۸۵) از فساد به عنوان یکی از عوامل مهم توسعه‌نیافتگی اقتصادی سیاسی کشورهای در حال توسعه یاد می‌کند و هزینه‌های امنیتی این پدیده و راهکارهای مناسب برای مقابله با این پدیده را شرح می‌دهد.

بنابراین، می‌توان گفت، رابطه فساد اداری و رشد اقتصادی، در کانون توجه اقتصاددانان و پژوهشگران بسیاری قرار گرفته و مطالعات اندکی در این باره شده است، در این مطالعات، از رهیافت مدل‌های خطی استفاده شده و نتایج متناقضی به دست آمده است؛ از این روی مطالعات با استفاده از تکنیک‌های جدید اقتصادسنجی و در قالب مدل‌هایی متنوع، ضروری است. با توجه به موارد یادشده، هدف این تحقیق بررسی رابطه فساد اداری و رشد اقتصادی و پاسخ به سؤالاتی از این قبیل است که فساد اداری چه اثری بر رشد اقتصادی کشورهای عضو سارک دارد؟ نیروی کار چه اثری در رشد اقتصادی دارد؟ موجودی سرمایه چه اثری در رشد اقتصادی دارد؟

با استفاده از رویکرد اقتصادسنجی مدل‌های رگرسیونی برای کشورهای عضو سارک (افغانستان، پاکستان، هندوستان، نپال، سریلانکا، مالدیو، بوتان، بنگلادش) است.

روش شناختی تحقیق

مدل تحقیق

برای تخمین تابع رشد اقتصادی در کشورهای عضو سارک با استفاده از روش اقتصادسنجی و رگرسیون چند متغیر تابع زیر استفاده شده است.

$$Y_{it} = f(K, L, C, I)$$

متغیر وابسته

C = فساد اداری در کشورهای عضو سارک

K = موجودی سرمایه در کشورهای عضو سارک

L = نیروی کار در کشورهای عضو سارک

I از یک تا n برای n کشور (۸ کشوری عضو سارک)

T از یک تا m برای m زمان (۲۰۰۷-۲۰۱۴)

مدل رشد اقتصادی و فساد اداری برای کشورهای عضو سارک

بر مبنای این مدل، اثر فساد اداری را در رشد اقتصادی برآزش کردیم. سپس مدل به صورت رگرسیون خطی زیر تخمین زده شد:

$$RR = \alpha_0 + \alpha_1 C + \alpha_2 K + \alpha_3 L$$

RR - رشد اقتصادی در کشورهای عضو سارک

C - فساد اداری در کشورهای عضو سارک

K - موجودی سرمایه داخلی در کشورهای عضو سارک

L - نیروی کار در کشورهای عضو سارک

α - عرض از مبدأ

α_i - ضریب متغیر مستقل

نتایج تحقیق

نتایج آزمون ریشه واحد متغیرها

یکی از آسیب‌های اساسی تحقیقات، در نظر نگرفتن مانا بودن متغیرها یا روند تغییر آن‌ها در زمان به عنوان عاملی اثرگذار در تجزیه و تحلیل‌های رگرسیونی است. از طرف دیگر از ویژگی‌های مهم داده‌ها مانا بودن آن‌ها است.

مانا بودن داده‌ها، مانع ایجاد رگرسیون کاذب میان متغیرها می‌شود که در این حالت استفاده از آماره t و f گمراه‌کننده خواهد بود. پس قبل از برآورد مدل برای اطمینان از ساختگی نبودن داده‌ها و در پی آن داشتن نتایج نامطمئن لازم است از مانا بودن داده‌ها اطمینان حاصل کنیم. برای انجام و بررسی آزمون ریشه واحد داده‌ها در اینجا از آزمون لوین، لین و چاو برای هر یک از متغیرها به صورت جداگانه به کاررفته و نتایج در جدول ذیل نشان داده شده است.

جدول ۱: نتایج آزمون ایستایی متغیرها

متغیرهای توضیحی		رشد اقتصادی		ادراک فساد		نیروی کار		موجودی سرمایه فیزیکی	
آزمون مانا بودن متغیرها		سطح	فواصل	سطح	فواصل	سطح	فواصل	سطح	فواصل
لوین، لین و چاو t		-۰,۰۴۸۰۸	-۸,۹۶۹۱	-۰,۰۴۵۵۳	-۱,۹۹۳۵	-۰,۰۳۶۶۲			
احتمال		۰,۴۸۰۸	۰,۰۰۰۰	۰,۰۰۰۰۲	۰,۰۲۳۱	۰,۰۰۰۹			

با در نظر داشت آزمون‌های انجام‌شده در جدول (۱) بر روی متغیرها نتایج نشان می‌دهد که به جز از متغیر رشد اقتصادی بقیه همه متغیرها در سطح مانا هستند و برای رفع مشکل مانا نبودن متغیر رشد اقتصادی از یک تفاضل استفاده می‌کنیم و در نتیجه همه متغیرها از مانا بودن بالای برخوردار می‌شوند.

نتایج آزمون هم‌جمعی

مفهوم اقتصادی هم‌جمعی این است که وقتی دو یا چند متغیر بر اساس مبانی نظری با یکدیگر ارتباط داده می‌شوند تا یک رابطه تعادلی بلندمدت را شکل دهند هر چند ممکن است خود این متغیرها دارای روند تصادفی باشند (ناما باشند) یکدیگر را در طول زمان به خوبی دنبال می‌کنند به گونه‌ای که تفاضل میان آن‌ها باثبات و مانا است.

در این تحقیق از آزمون هم‌جمعی کائو برای بررسی وجود و یا عدم وجود رابطه هم‌جمعی میان متغیرها استفاده شده است.

جدول ۲: نتایج آزمون هم‌جمعی کاتو

ADF	T. Statistic	Prob
ko residual cointegration test	-۲,۹۱۸۱۱۷	۰,۰۰۱۸

با توجه به نتایج جدول (۲) فرضیه صفر مبنی بر عدم وجود رابطه هم‌جمعی میان متغیرها قابل رد است. بر این اساس میان متغیرهای رشد اقتصادی، ادراک فساد، سهم نیروی کار و موجودی سرمایه فیزیکی ارتباطی بلندمدت وجود دارد. گفتنی است که آزمون هم‌جمعی تنها وجود یا عدم وجود رابطه بلندمدت را بیان می‌کند و میزان ارتباط و چگونگی علامت آن با انجام آزمون قابل تعیین نیست.

نتایج آزمون قابلیت تلفیق شدن (آزمون F لمر)

در بخش داده‌های ترکیبی مطرح شده ابتدا باید مشخص شود که تفاوت فردی و یا به اصطلاح ناهمگنی در مقاطع وجود دارد یا اینکه مقطع‌ها باهم همگن هستند و برای تخمین باید داده‌های آماری را روی هم انباشت کرد.

با استفاده از f لمر می‌توان وجود ناهمگنی را در بین مقاطع مشخص کرد. فرضیه صفر آمار f مبتنی بر همگن بودن مقاطع است. چنانچه فرضیه صفر رد شود فرضیه مقابل آن مبتنی بر وجود ناهمگنی بین مقاطع پذیرفته می‌شود.

جدول ۳: نتایج آزمون f لمر

Effect test	Statistic	d.f.	Prob
cross section f	۱۶۰,۶۷	۶,۴۶	۰,۰۰۰۰

نتایج جدول (۳) بیانگر رد شدن فرضیه صفر و وجود ناهمگنی بین مقاطع در پنج درصد است و در واقع بیانگر مطلوبیت بیشتری برای روش پانل دیتا برای برآورد مدل است.

نتایج آزمون تعیین اثرات ثابت یا تصادفی

بعد از این که مشخص شد ناهمگنی در مقاطع وجود دارد و تفاوت‌های فردی قابل لحاظ کردن است و روش داده‌های ترکیبی برای برآورد مناسب است، باید مشخص شود که خطای تخمین ناشی از تغییر در مقاطع است یا این که در طی زمان رخ داده است.

در نحوه در نظر گرفتن چنین خطاها با دو اثری ثابت و اثری تصادفی مواجه هستیم. از آزمون هاسمن برای اثری ثابت و اثری تصادفی استفاده می‌کنیم.

جدول ۴: نتایج آزمون هاسمن

test summary	chi-sq.statistic	chi-sq.d.f.	Prob
cross- section fixed	۱۳,۴۹	۳	۰,۰۰۳۷

نتایج جدول (۴) بیانگر این است که فرضیه صفر رد شده و اثری ثابت برای برآورد مدل مناسب است.

نتایج آزمون ناهمسانی واریانس

در این تحقیق به علت اینکه در برآورد تابع تعداد دوره‌های زمانی محدود و تعداد مقاطع زیاد است ناهمسانی واریانس آزمون می‌شود که فرض H_0 به معنی همسانی واریانس است. در مقابل فرض H_1 این آزمون عدم همسانی واریانس است که نتایج حاصل از این آزمون در جدول زیر آورده شده است:

جدول ۵: نتایج آزمون ناهمسانی واریانس

test summary	chi-sq.statistic	Prob>chi2
Heteroskedasticity Test	۱۱۱۴,۶۱	۰,۰۰۰۰

بنابر نتایج در جدول (۵) مشاهده می‌شود که مقدار احتمال (Prob) کوچک‌تر از ۰,۰۵ فیصد است، بنابراین فرض صفر رد شده و مدل دارای ناهمسانی واریانس است. یا به عبارت دیگر ناهمسانی بین واحدهای مقطعی تأیید می‌شود که برای رفع آن از روش GLS^1 استفاده می‌شود (دامودار، گجراتی، ۱۳۹۲).

جدول ۶: نتایج تحقیق داده‌های تابلویی

GDP	Coef.	Std. Err.	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
CPI	-.۵۰۲۵۲۱۳	.۱۱۴۷۵۴۴	-۴,۳۸	۰,۰۰۰۰	-.۷۲۷۴۳۵۷	-.۲۷۷۶۰۶۸
LFP	.۱۲۳۹۶۰۵	.۰۶۷۱۶۵۱	۱,۸۵	۰,۰۶۵	-.۰۰۷۶۸۰۷	.۲۵۵۶۰۱۷
GCF	.۸۹۶۲۳۵۲	.۰۶۸۶۲۸۴	۱۳,۰۶	۰,۰۰۰	.۷۶۱۷۲۵۱	۱,۰۳۰۷۴۵
CONS	۱,۴۲۶۹۰۶	.۲۰۹۸۲۸۵	۶,۸۰	۰,۰۰۰	۱,۰۱۵۶۴۹	۱,۸۳۸۱۶۲
R2=.28			F = ۱۶۰,۶۷ P = ۰,۰۰۰		D-W=۱,۹۷	

نتایج کلی تحقیق

فساد، ترکیب مخارج دولت را توسط سیاستمداران فسادپیشه به سمت فرصت‌های سودآورتر برای تأمین اهداف شخصی سوق می‌دهد. فساد می‌تواند بر رشد اقتصادی تأثیر بگذارد، سرمایه‌گذاری خصوصی در سرمایه انسانی است که توسط وضعیت سال‌های آموزش و یا وضعیت آموزشی اندازه‌گیری می‌شود. بنابراین فساد ممکن است رشد اقتصادی را از طریق انگیزه برای سرمایه‌گذاری در سرمایه انسانی کاهش دهد. فساد به اشکالی چون رانت‌جویی، برای رشد اقتصادی به شدت زیان‌بار است؛ زیرا انگیزه نخبگان جامعه را برای ابداع و نوآوری کاهش می‌دهد و با هدایت آن‌ها به سوی فعالیت‌های رانت‌جویانه و توزیعی، جامعه را از ظرفیت‌های خود محروم می‌کند.

بنابراین در این تحقیق، تأثیر فساد اداری را در رشد اقتصادی برای کشورهای عضو سارک از سال ۲۰۰۷-۲۰۱۴ بررسی کردیم. نتایج با رویکرد داده‌های تلفیقی نشان می‌دهد که فساد اداری در کشورهای عضو سارک رابطه معکوس و معنی‌داری با رشد اقتصادی دارد.

با استفاده از جدول فوق نمایان می‌شود که آماره T فساد $-۴,۳۸$ در سطح $P=(۰,۰۹۵)$ است که معنی بودن ضریب فساد را تعیین می‌کند. پس فرضیه صفر مبنی بر نبودن ارتباط بین فساد و رشد اقتصادی با ۹۵ درصد اطمینان رد می‌شود.

بنابراین فرضیه‌های مطرح شده تأیید می‌شود. هرگاه اگر دقت صورت بگیرد مقدار ضریب متغیر مستقل فساد اداری $-۰,۵۰$ برآورد شده است با فرض ثابت بودن سایر شرایط انتظار این است که اگر یک درصد فساد اداری افزایش یابد به اندازه $-۰,۵$ درصد رشد اقتصادی کاهش می‌یابد.

برای موجودی سرمایه فیزیکی آماره T $۱۳,۶$ درصد است و با سطح مانا بودن $P=(۰,۰۹۵)$ بیانگر معنی‌دار بودن ضریب موجودی سرمایه فیزیکی است؛ پس فرضیه صفر مبنی بر نبودن ارتباط بین رشد

اقتصادی کشورهای عضو سارک در سطح اطمینان ۹۵٪ رد می‌شود؛ بنابراین فرضیه‌های مطرح شده تأیید می‌شود.

مقدار ضریب موجودی سرمایه فیزیکی در جدول فوق ۸۹. درصد تعیین شده است و با فرض ثابت بودن سایر شرایط بیانگر این است که اگر یک درصد موجودی سرمایه فیزیکی در کشورهای عضو سارک افزایش یابد، ۸۹. درصد رشد اقتصادی در این کشورها افزایش پیدا می‌کند.

برای رشد نیروی کار، آماره آزمون $t=1.85$ است که در سطح ۹۵٪ معنی‌دار بودن رشد نیروی کار را تعیین می‌کند. پس فرضیه صفر مبنی بر نبودن ارتباط بین رشد اقتصادی و نیروی کار کشورهای عضو سارک با اطمینان ۹۵٪ رد می‌شود.

مقدار ضریب نیروی کار ۱۲. برآورد شده است به این مفهوم است که با فرض ثابت بودن سایر شرایط اگر یک درصد رشد نیروی کار افزایش داشته باشد رشد اقتصادی ۱۲ درصد برای کشورهای عضو سارک افزایش پیدا می‌کند.

مقدار ضریب تشخیص در این تحقیق $R^2=0.28$ است و بیان می‌کند ۲۸ درصد تغییرات مربوط به متغیر مستقل یعنی فساد اداری و ۷۲ درصد مربوط به سایر عوامل است.

با توجه به دو بین-واتسون محاسبه شده و مقایسه آن با جدول دو بین-واتسون می‌توان بر وجود و یا عدم همبستگی منفی و یا مثبت تصمیم گرفت. در این تحقیق دو بین-واتسون $D.W=1.97$ که نشان می‌دهد خودهمبستگی بین متغیرها وجود ندارد.

بحث و نتیجه گیری

سطح بالای فساد موجب ناکارآمدی سیاست‌های دولتی می‌شود و کاهش بازده سرمایه‌گذاری و در نتیجه کاهش رشد اقتصادی را در پی خواهد داشت. در ضمن، فساد می‌تواند فعالیت‌های سرمایه‌گذاری و اقتصادی را از شکل مولد آن به سوی رانت‌ها و فعالیت‌های زیرزمینی سوق دهد و موجب پرورش سازمان‌های رعب‌آوری مانند مافیا شود. فساد گسترده و فراگیر یکی از نشانه‌های ضعف حاکمیت است و عملکرد ضعیف حاکمیت می‌تواند مستقیماً روند رشد و توسعه اقتصادی را کاهش دهد. بنابراین، در این تحقیق رابطه فساد اداری و رشد اقتصادی در کشورهای عضو سارک مطالعه و بررسی شده است که نتایج آن با رویکرد داده‌های تلفیقی بیان می‌شود.

با توجه به نتایج جدول (۶) می‌توان گفت که فساد اداری در کشورهای عضو سارک رابطه معکوس و معنی‌داری با رشد اقتصادی دارد. بنابراین فرضیه مطرح شده تأیید می‌شود.

فساد باعث افزایش هزینه‌های کالاها و خدمات دولتی و کاهش رشد اقتصادی و با افزایش مخارج دولت و کاهش درآمدهای آن منجر به کسری‌های بودجه بزرگ‌تر می‌شود و برای دولت اجرای یک سیاست مالی درست و بی‌عیب را مشکل‌تر می‌کند. وقتی که فساد اداری به شکل فرار از پرداخت مالیات مطرح شود، افت درآمدهای مالیاتی را به همراه دارد. با کاهش جمع‌آوری مالیات و یا افزایش سطح مخارج عمومی، فساد اداری ممکن است نتایج نامطلوبی را برای بودجه به همراه داشته باشد. همچنین با توجه به نتایج جدول (۶) می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که نیروی کار، اثر مثبت و معنی‌داری در رشد اقتصادی دارد. بنابراین فرضیه مطرح شده تأیید می‌شود.

نقش و اهمیت نیروی کار در فرآیند تولید و ارائه خدمات در جوامع بشری به عنوان مهم‌ترین عامل مشخص شده است. شکی نیست که عامل انسانی مهم‌ترین بخش تحول و توسعه جوامع است. با نگاهی به مراحل تمدن بشری مشخص می‌شود که نقش نیروی انسانی از نیروی کار ساده (قدرت بازو و کار مکانیکی) به سرمایه انسانی، دانش و مهارت که مهم‌ترین عامل تولید به شمار می‌رود تکامل یافته است؛ چرا که اگر انسان‌ها نتوانند از ابزارها و تجهیزات پیشرفته و تکنالوژی استفاده مطلوب کنند در عمل پیشرفت تکنالوژی فاقد کارایی خواهد بود.

با توجه به جدول (۶) می‌توان نتیجه گرفت که موجودی سرمایه اثر مثبت و معنی‌داری در رشد اقتصادی دارد. بنابراین فرضیه مطرح شده تأیید می‌شود.

تانزی در این مورد اعتقاد دارد که منطق متعارف بسیاری از متخصصان علم اقتصاد این است که هر کشوری برای رشد اقتصادی نیاز به سرمایه‌گذاری و افزایش ذخیره سرمایه دارد و مهم‌تر اینکه بین مخارج سرمایه‌ای و رشد اقتصادی یک رابطه مستقیم وجود دارد. مطابق این نظر، اگر کشوری به مخارج سرمایه‌ای سرمایه‌گذاری خود بیفزاید به تبع به رشد اقتصادی نائل می‌شود (تانزی، ۱۹۹۷، ۸).

مقدار ضریب متغیر مستقل فساد اداری ۰.۵۰- برآورد شده است. با فرض ثابت بودن سایر شرایط انتظار این است که اگر یک درصد فساد اداری افزایش یابد به اندازه ۰.۵- درصد رشد اقتصادی کاهش می‌یابد؛ بنابراین فرضیه مطرح شده تأیید می‌شود.

با توجه اینکه این نظریات را که دو گروه مخالف داده‌اند، نتایج به دست آمده از تحقیق بیانگر این است که فساد اداری روی کشورهای عضو سارک غیرکارکردی و مضر است و با گروه دوم که نظریات منفی در خصوص فساد اداری و اثرات منفی آن بر روی رشد اقتصادی داده‌اند همخوانی دارد و گروه اول که اثرات فساد اداری را روی رشد اقتصادی مثبت می‌دانند در حقیقت مضر و رد می‌شود.

بنابراین باید سیاست‌گذاران با توجه به شرایط، محیط رقابتی ناسالم، نرخ بالای بیکاری، عدم رشد اقتصادی مناسب، نبود فرصت‌های شغلی، جوان بودن فساد در کشورهای در حال توسعه، افزایش هزینه‌های جاری، افزایش روزافزون جمعیت و نرخ بلند تورم یک گام عملی در جهت بهبود رشد اقتصادی و شکوفایی کشورها بردارند.

منابع

- تقوی، نیکومرام، غفاری، و طولیان (۱۳۹۰)، (رابطه فساد اداری و رشد اقتصادی کشورهای عضو اپک)، **فصلنامه مدیریت**، (۲۱): ۸۸-۱۰۲.
- تقوی، مهدوی، (۱۳۸۶)، اصول رشد اقتصادی، تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، **واحد علوم و تحقیقات**، چاپ اول
- جرجی زیدان، **تاریخ تمدن اسلام**
- غلام‌رضا، ذاکر صالحی، (۱۳۸۸)، **راه برد مبارزه با فساد اداری**، تهران، انتشارات جنگل، چاپ اول. **ریاست مبارزه علیه فساد اداری**، (۱۳۸۹)، شماره ۶.
- محمودی، وحید (۱۳۸۲)، (فساد اقتصادی و توسعه)، **ماهنامه اطلاعات سیاسی- اقتصادی**، (۱۹۰): ۹.
- هانتینگتون، ساموئل، محسن، (۱۳۷۰)، سازمان سیاسی در جوامع دستخوش دگرگونی، تهران: **علم**، چاپ اول.
- رفیع‌پور، فرامرزی، (۱۳۸۸)، سرطان اجتماعی فساد، **شرکت سهامی انتشار**، تهران: چاپ دوم.
- خطبه سرا، ابوالفضل، همدمی، (۱۳۸۷)، (فساد مالی علل، زمینه‌ها و راهبردهای مبارزه با آن)، **پژوهشکده مطالعات راهبردی**، چاپ دوم
- حبیبی، نادر، (۱۳۷۵)، فساد اداری، عوامل مؤثر و روش‌های مبارزه با آن، تهران، **انتشارات وثقی**.
- اداره مبارزه با فساد اداری، (۱۳۸۹)، **قانونیت**، شماره ۶
- دیدهبان شفافیت افغانستان**، (۱۳۹۲)، اقتصاد افغانستان در تصرف زورمندان.
- جعفری، صمیمی، احمد، زهرا، (۱۳۹۰)، (اندازه دولت و درجه بازی اقتصاد در مدل‌های رشد)، **فصلنامه پژوهش‌نامه بازرگانی**، شماره ۶۱
- حبیبی، نادر (۱۳۷۵)، فساد اداری، عوامل مؤثر و روش‌های مبارزه. تهران، **موسسه فرهنگی انتشارات وثقی**.
- دل‌انگیز، سهراب، (۱۳۹۲) (تأثیر درک شاخص فساد مالی بر رشد اقتصادی)، **فصلنامه علوم اقتصادی**، سال ۷، شماره ۲۴
- صباحی، احمد، ملک‌الساداتی، سعید، (۱۳۸۸)، (اثری کنترل فساد مالی بر رشد اقتصادی)، **پژوهش‌نامه بازرگانی**، شماره ۵۳
- حیدری، حسن‌علی‌نژاد، رقیه، محسنی، نوزی، سید جمال‌الدین، جهانگیرزاده، جواد (۱۳۹۳)، (بررسی رابطه فساد اداری و رشد اقتصادی مشاهدات از کشورهای گروه دی هشت)، **پژوهش‌نامه اقتصادی**، شماره ۵۵
- باصری، بیژن، عباسی، غلام‌رضا، نوری و آرزو (۱۳۸۸)، (بررسی عوامل مؤثر بر رشد اقتصادی کشورهای منتخب)، **علوم اقتصادی**، شماره ۶
- لطفیان، احمدی (۱۳۷۵)، (عوامل مؤثر بر فساد اداری و راه‌های مبارزه با آن)، **فصلنامه دانش و توسعه**، شماره ۴
- جلال‌آبادی، اسدالله و جاوید (۱۳۸۹)، (عوامل تعیین‌کننده رشد اقتصادی در گروه کشورهای مختلف رویکردی نو به عوامل تعیین‌کننده رشد اقتصادی)، **فصلنامه علمی و پژوهشی اقتصاد مقداری**، دوره هفتم، شماره ۱.

- Aguilera, R.V. and Vdera, A. K. (2008), The dark side of authority: antecedent, mechanisms and outcomes of organizational corruption *journal of business ethics*, v0 177, pp. 431-49
- Aslaksen, S. (2007). *Corruption and oil: evidence from panel data*. Unpublished MANUSCRIPT.
- Alam, M. S. (1989) Anatomy of corruption: *An approach to the political economy of under development a merican journal of economics and sociology* 48 (4): 441-56
- Bayley, D. H (1966) *the effects of corruption in a Developing national western political Quarterly* 19 (4): 719-32
- Bardhan, p. (1997) corruption and political development: *A Review of issues journal of Economic Literature* 35 (3): 1320- 46
- Eliezer B. and Karras Georgios, (1998) components of economics freedom and Grow, *journal of developing Areas* 32, 377-338
- Ellis, s. (1998) “ *Africa and international corruption: the strange case of south Africa and Seychelles* “ in J. M. Mbaku (ed.) *corruption and crisis of intuitional r reforms in africa*. Pp. 192-236.
- Holder, R (2009). Natural resource, democracy and corruption, *European Economic Review*, vol(10):4
- Kaufmann, Daniel, (2008) *A art kraay, Governance Matter IV, WORLD Bank*,
- Kaufman, Daniel. *Aart Kraal and Massimo Mastruzz*, (2005) *Governance Matter Iv: Governance indicator for 1996 2004*, the world Bank. working papers.